

Kalkınma ve Kırsal Kalkınma Kavramları

1. Ekonomik Büyüme ve Kalkınma

Ulusal ekonomilerin zaman içinde büyüme hedeflerinin olması kaçınılmazdır. Bu büyüme süreci, ülkelerin nüfus, iş gücü, doğal kaynaklar ve sermaye teçhizatları bakımından yıldan yıla büyümesi olarak açıklanabilir. Üretimi arttırmak için yatırım harcamaları yapıldıkça istihdam artmakta, sermaye stoku genişlemekte, yeni doğal kaynaklar kullanıma açılmakta ve sonuç olarak milli gelir artmaktadır. Büyüme sürecinde ekonomik alanda ortaya çıkan değişikliklerin yanında toplumsal alanda da bir değişim yaşanmaktadır. Kaçınılmaz olarak eğitim talebi artmakta, köylerden şehirlere göç hızlanmakta, sağlık hizmetlerinin gelişmesi gerekmekte, siyasal yapıda dalgalanmalar meydana gelmektedir. Bu kadar karmaşık olayın bir arada meydana geldiği büyüme sürecinde, kesin sonucu belirtecek ölçünün bulunması çok güçtür. Ekonomik unsurların değişimini sayısal olarak ifade etmek mümkünken, toplumsal değişiklikleri ölçmek pek mümkün değildir. Sayısal olarak ifade edilebilen ekonomik unsurlarda da büyüme sırasında meydana gelen dalgalanmalar değişik oranlarda olmaktadır. Şu halde sorun, bu çeşitli ekonomik unsurlardan en iyi gösterge olabilecek birini seçmek ve temel ölçü olarak kullanmaktır. Uluslararası alanda en yaygın olarak kullanılan ölçü, **üretim hacmi** ve **milli gelirdir**. Yalnız, milli gelir artışının ulusal bir ekonominin bütünüyle büyümesini yansıtmadığını, fert başına refah artışına bir ölçü sayılamayacağını da belirtmek gerekir. Çünkü nüfus artışı, yükselen milli gelirin bir kısmını yutmaktadır. Şu halde büyümeyi fert başına milli gelir rakamıyla da ölçmek gerekecektir. Ölçü olarak milli gelir seviyesi seçildiğine göre, milli gelirden bir yıldan ötekine meydana gelen artış oranına **“ekonomik büyüme”** adı verilir. Örneğin, bir ülkenin milli geliri bir önceki yıla göre %7 artmışsa bu büyüme hızıdır. Aynı ülkede yıllık nüfus artış hızı %3 ise, fert başına milli gelir %4 artmış demektir.

Yazı ve konuşma dilinde “büyüme” terimi yerine bazen “gelişme”, “kalkınma” gibi sözcüklerin de kullanıldığı görülmektedir. Büyüme, gelişme ve kalkınma terimlerinin anlamları arasında fark görenler bu tutumu hatalı bulmaktadırlar. Bunlara göre büyüme sadece bir gövde genişlemesini ifade etmekte, gelişme ve kalkınma ise ulusun iktisadi, sosyal ve siyasal hayatındaki genel gelişimi belirtmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin toplam geliri ile kişi başına düşen gelirin büyüme süreci ve bu arada ülke ekonomisinin yapısal gelişmesi **“ekonomik gelişme”** olarak nitelendirilir. Bu konudaki temel ölçüler sanayi sektörünün tarımsal kesime göre daha büyük olması, kırsal alandan kentlere hızlı göçün yaşanması, ihracatta tarım ve madencilik ürünlerinin görece önemini yitirmesi ve sanayi ürünlerinin ön plana çıkması, ithalatın bileşiminde ana ağırlık noktasının yatırım mallarının oluşturması, yatırım fonlarının oluşturulmasında dış fonların giderek düşmesidir.

Ekonomik gelişmede temel amaç genel yaşam düzeyinin yükselmesidir. Ancak bu konuda kullanılan nicel ölçülerin yanında ülke düzeyinde bazı niteliksel dönüşümlerin gerçekleştirilmiş olması da göz önüne alınmaktadır. Bu dönüşüm süreci başka bir ifadeyle, ülkenin ekonomik toplumsal ve siyasal yapılarının değişerek insan yaşamının maddi ve manevi alanda ilerlemesi, toplumun refahının artmasına “**ekonomik kalkınma**” adı verilir. Bu bakımdan kalkınma sadece genel sayılarla belirlenen ekonomik büyümeyi içermekle birlikte bunu aşmakta, başka bir deyişle GSMH’deki hızlı artışla belirlenen ekonomik büyüme yanında aşağıda sıralanan ekonomik ve sosyal değişimleri de kapsamaktadır. Bu gelişmeler şöyle sıralanabilir:

- Ulusal gelir dağılımının daha dengeli olması,
- Ülke kaynaklarının, toplumsal yapının koşullarına uygun biçimde kullanılmasını sağlayarak sanayi toplumuna geçilmesi,
- Üretim artarken her kesimde üretim biçimi ve ilişkilerin köklü bir değişim geçirerek verimliliğinin yükselmeye başlaması,
- Altyapı (infrastructure) ve sosyal yatırımların sadece ülkenin belirli yörelerine değil özellikle geri kalmış yörelerine doğru yönlendirilmesi,
- Beslenme sorununun sağlıklı beslenme koşullarına uygun olarak çözümlenebilmesi,
- Eğitim düzeyinin ülkenin uzun dönemli insan gücü gereksinimine yanıt verecek biçimde, çağdaş teknolojik bilgiyi de kapsayan bir biçime dönüşmesi,
- Ülkenin maddi olanakları artarken, halkın yaşamının manevi yönden de zenginleşmesi

Görüldüğü gibi kalkınma kavramı sadece sayısal büyümeyi değil, aynı zamanda nicel değişimin yanında nitel dönüşümleri de içermektedir. Bütün bu değişimler, hiç kuşkusuz, genel boyutları genişliğine çizilen bir sanayileşme ile mümkün olabilecektir. Yalnız burada sanayileşmeyi sadece belirli sanayi mallarının üretilmesi olarak görmek, sanayileşmenin sosyo-ekonomik bir değişim süreci olduğunu ve giderek toplumun siyasal ve kültürel yapısını etkilediğini bilmek gerekir. Gerçekten de sanayileşme ile birlikte geleneksel toplum kendini aşmakta ve sanayi toplumuna dönüşmektedir. Ancak bu dönüşümün tüm öğeleri ve kuralları ile kendi içerisinde tutarlı olabilmesi için sanayileşmenin, bağımlılıktan ve yüzeysellikten giderek arınması, toplumda kökleşmesi ve kendi kendine gelişir olması gerekir.

Tarihsel gelişim sürecinde insan topluluklarının sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan farklı düzeylerde buldukları farklı değişim ve gelişim gösterdikleri bilinen bir gerçektir. Sanayi devrimine kadar geçen süreçte ülkeler ve bölgeler arasındaki kalkınma olanakları ve riskleri günümüze oranla son derece önemsizdir. Çünkü ekonomik etkinlikler tarımsal nitelikli olup aile işletmeleri biçiminde şekillenmiştir. Bu dönemde pazar için değil yalnızca aile gereksinimlerini için üretim yapılmaktadır. Doğal kaynakların işlenmesinin yetersizliği, coğrafi koşullar ve iklim gibi etkenler nedeniyle bir takım dengesizlikler bulursa da bölgeler ve ülkeler arasında yaşam düzeyi

açısından büyük farklılıklar yoktur.

Onsekinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren, önce İngiltere’de sonrasında batı ülkelerinde temel olarak tarımsal nitelikli toplumlara daha sonra sanayi toplumlarına dönüştüren “**sanayi devrimi**” ülkeler arası görünmez farklılıkları ortadan kaldırmak yerine daha da büyüyen bir olay haline dönüştürmüştür. Teknolojinin girdiği ülkeler ve bölgeler diğer ülke ve bölgelere göre daha hızlı gelişim göstermiştir.

Tarihsel gelişim sürecinde ülkeler arasında ortaya çıkan dengesizliği ve geri kalmışlığı doğal bir oluşum olarak görmek ve nitelenmek güçtür. Çünkü geri kalmışlığın nedeni, hangi farklı etkenlerin bileşiminin sonucu olursa olsun, hiç kuşkusuz dünya tarihinin sömürgecilik döneminde yatmaktadır. Nitekim Paul Baran’a göre az gelişmişlerin az gelişmişliğini gelişmişlerin gelişme sürecinde aramak gerekir. Yani az gelişmişler, geri bıraktırdıkları için geridirler. İlk sanayileşen ekonomiler, şimdi az gelişmiş olanları çeşitli yollarla sömürmüşlerdir. Baran, bu sömürüyü ilk aşamada sömürgeleştirilen ülkelere birikmiş değerlerin çeşitli yollarla sömürgeci ülkelere aktarılmasına, sonrada az gelişmişlere mal satan tekellerin yüksek kârlarına bağlamaktadır.

Kalkınma salt sanayi kesimine özgü bir olay olmadığından, kalkınmaya bir bütün olarak yaklaşmak ve kalkınmanın sanayileşme ile iç içe olduğunu anlamak gerekir. Gerçekten dinamik bir niteliğe sahip olan sanayileşme, 18. ve 19. yy’larda Batı Avrupa’da, Amerika’da ve günümüzün gelişen ekonomilerinde, hem ekonomik hem de toplumsal ve siyasal yapılarda birbirine benzer değişimler meydana getirmiştir. Bu değişimlere ekonomik açıdan kesimlerin birbiriyle olan ilişkileri göz önüne alınarak yaklaşıldığında, sanayi kesiminin gelişmesinin diğer kesimlerden etkilendiği görülmektedir. Tarım kesimi hem hammadde ürettiği, hem de sanayi ürünlerine bir pazar olduğu için zorunlu olarak gelişmek durumundadır. Zaten sanayi gelişmeden tarımın gelişmesi olanaksızdır. Zira modern tarımın gereksinme duyduğu traktör, gübre vb üretiminin gerçekleşmesi için sanayinin gelişmesi gerekmektedir. Diğer taraftan sanayi gelişirken ülkede finansal sorunların çözümünde geleneksel banka sistemi yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle para piyasasında yeni gelişime uygun reformlar gerekmektedir. Bu ekonomik yapı, değişimi devletin işlerliğine ve sorumluluklarına yeni boyular getirmektedir.

Toplumun yapısındaki değişimlerin en önemlisi işçi sınıfının doğuşu ve örgütlenmesidir. Bu yeni örgütlenme biçimleri toplumsal ve siyasal ilişkileri büyük ölçüde etkilemektedir. Diğer taraftan orta sınıfın gelişmesi sosyal gruplar arasındaki organik bir bağ kurulması ve aile bireylerinin ekonomik güce ve özgürlüğe kavuşması sonucu ataerkil aile yapısı da çözülmeye başlamaktadır. Her şeyi devletten bekleyen, adeta kendilerini onun vesayeti altında hisseden kişiler giderek bireyci ve özel girişimci olmaktadır. Yeni meslekler ortaya çıkmaktadır. Sosyal

yapıda meydana gelen önemli bir değişiklik de, kırsal yöreden gelenlerin kentlere iyi uyum sağlayamayan gecekondulara yerleşmesidir. Gecekondu sanayileşme sürecinin meydana getirdiği bir olgudur.

İşçi sınıfının büyümesi ve örgütlenmesi, siyasal değişmelere neden olmaktadır. Partiler artık belirli iktisadi görüşlere yönelmek zorunda kalmakta, sosyal sınıfların ve ekonomi kesimlerin partiler üzerindeki etkisi daha çok hissedilmektedir.

Kalkınma dönemlerinde ortaya çıkan sosyo-ekonomik değişmelere **“kalkınmanın maliyeti”** denilebilir. Çünkü bu dönüşüm sürecinde bazı toplumsal sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Eski dokunun yeni bir dokuya dönüşmesi olarak nitelendirilen bu gelişme süreci, özellikle geleneklere bağlı tutucu gruplarda büyük tepkilere yol açmaktadır. Geleneksel toplumların, modern üretim tekniklerine karşı tutumları genellikle olumsuzdur. Ayrıca yerleşik çıkarları gözetmek isteyen tutucu toplumsal ve siyasal güçler, bunları kaybetmemek için isteyerek veya istemeyerek kalkınmayı engelleyebilirler. Kalkınmayı sadece fabrika kurmak anlamıyla ele alıp, sanayi toplumu olmanın toplumsal ve siyasal sonuçlarını kabul etmek istemezler. Bugünün sanayi toplulukları kalkınma devriminin sancılarını o dönemdeki iktidarların bu bunalımları iyi değerlendirip ona göre davranmaları ile giderebilmişlerdir.

Kalkınmak için, yani sanayi toplumuna geçmede uygun bir ekonomik, sosyal ve siyasal yapı kurabilmek için, **“kalkınma ilkelerinin”** saptanması gerekmektedir.

Sanayileşme için gerekli kaynaklar toplumun gelişme amaçlarına uygun ölçüde ve biçimde yaratılmalı ve kullanılmalıdır. Kaynaklar iki yönden ele alınabilir. Birincisi doğal kaynaklar, yatırım malları hammaddeler gibi fiziksel yön, diğeri ise tasarruflar gibi parasal yönüdür. Kalkınmanın parasal yönü olarak, tasarruflar yeni iç kaynaklar bulunarak yükseltilmeli ve bunlar üretken alanlara yöneltilmelidir. Tasarrufların yükseltilmesinde en önemli nokta toplumdaki gösteriş tüketiminin sınırlandırılmasıdır. Tarım ile sanayi arasındaki ilişkide, yani kesimler arası sermaye değişiminde, tarımdaki kaynakların sanayi yatırımlarına yönlendirilmesinde dikkatli davranmak gereklidir.

Sanayileşmenin fizik yönünü meydana getiren yatırım malları, ara malları hammadde, enerji ve bunun gibilerin toplum amaçlarına uygun bir biçimde yaratılması ve kullanılması ise özellikle doğal kaynakların tükenmesi açısından büyük bir önem taşımaktadır. Sınırsız ekonomik büyüme amacı içinde bulunan dünya ekonomisinde, sınırlı kaynakların daha ne kadar yeteceği endişesi, özellikle doğal kaynakların gelecek nesillere ne ölçüde aktarılacağı başka bir ifadeyle kalkınmanın sürdürülebilir olması gereklidir.

Sanayi toplumuna geçiş olgusu toplumun tümüne birden ve dengeli olarak yansıtılmalıdır. Sanayi yatırımlarının belirli yörelerde toplanması dengeli gelişmeye ters düşebilir. Geri kalmış yöreleri kapsamına alacak ve devlet tarafından saptanacak özendirici önlemler, altyapı ve sos-yal yatırımların dengeli biçimde dağıtılmasını mümkün kılacaktır.

Kalkınma, giderek işsizliğe çözüm getiren boyutlara erişmelidir. Bu bakımdan, teknolojik gereklere uygun olması koşuluyla, emek-yoğun yani daha fazla işçi çalıştıran sanayilere öncelik verilmesi gerekebilir. Bazı alanlarda teknolojik açıdan az insan çalıştıran sanayiler kurulması gerekiyorsa bunlar arasında istihdamı arttıracak sanayilere ağırlık verilmelidir.

Kalkınma geleneksel tarım toplumunun sanayi toplumuna geçmesi demek olduğuna göre, bu gelişimin yapısal değişimleri içeren bir plan içinde gerçekleşmesi gerekir. Hazırlanacak plan uygulanmasında demokratik yöntemlerle etkin disiplin sağlanmalıdır. Kamu hizmetlerinin ve altyapıların toplum yararına yönlendirilmesi devletin sorumluluğu altında olmalıdır.

Kalkınma sadece ekonomide ve üretimde yeni bir aşamaya geçiş değil, toplumsal, siyasal ve kültürel bir değişim sürecidir. Kalkınmaya bu açıdan bakıldığında, geleneksel toplumun kalkınmayla birlikte kendini aşarak yeni bir topluma dönüştüğü kolaylıkla görülebilecektir.

Sonuç itibarıyla ekonomik büyüme, kalkınma ve gelişme sözcükleri çoğu kez eş anlamlı olarak kullanılsa da bu kavramlar farklı anlamlar taşımaktadır. Günümüzde az gelişmiş ülkelerin tümünün üzerinde durduğu ekonomik kalkınma sorunlarıdır. Ekonomik politika amaçlarına verilen değere göre içeriği değişse de genel olarak ekonomik kalkınma ülkelerin toplumsal ve ekonomik yapısının dönüşümü anlamında kullanılırken ekonomik büyüme kabaca kurumsal bir yapıda değişme olmadan ekonomik sistemin GSMH, toplam üretim vb. göstergelerindeki bir artış olarak değerlendirilmektir. Bu iki kavramdan kalkınmanın niteliksel ekonomik büyümenin niceliksel olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

2. Kırsal Kalkınma

Kırsal kesimde yaşayan nüfus tarım, hayvancılık, balıkçılık gibi katma değeri düşük faaliyetlerle geçimlerini sağladıkları için, genel olarak gelir ve yaşam seviyeleri düşüktür. Bu yüzden dünyada birçok ülkede hem ekonomik hem de sosyal açıdan kırsal kalkınma politikaları uygulanmaktadır. Kırsal kalkınmanın sağlanamaması durumunda ülke birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunların çözümünde, ülke gerçeklerine uygun kırsal kalkınma politikalarının oluşturulup, bunların kararlı bir şekilde uygulanması oldukça önemlidir. Kırsal kalkınma, eşitlik ve adalet ilkeleri çerçevesinde refah ve gelirin dengeli paylaşılmasını öngören, kırsal alanların modernizasyonunu sağlayan ekonomik, toplumsal ve kültürel boyutları olan bir süreçtir.

Kırsal kalkınma ile tarım politikaları birbirinin yerine kullanılan terimler olarak göze çarpmaktadır. Fakat kırsal kalkınma politikaları sadece ekonomik faaliyetleri içermeyip sosyo-kültürel faaliyetleri de içeren daha kapsamlı bir kavramdır. Bu bağlamda kırsal kalkınma, kent-kır arasındaki sosyal, kültürel ve ekonomik farklılıkların bir dengeye kavuşturulmasını ve kırsal nüfusu yerinde kalkındırmayı amaçlayan politik bir tercihtir. Kırsal alanlar kent alanlarına göre daha az sosyal ve ekonomik olanaklara sahiptir. Bu alanlardaki toplumun yaşam şartlarının iyileştirilebilmesi için gerçekleştirilen yapısal, sosyal ve kültürel değişiklikler kırsal kalkınma kavramı içinde yer alır.

Kırsal alanlar, sadece fiziksel mekâna dayalı alanlar olmayıp, ekonomik ve sosyal hayatın çok farklı faaliyetlerinin yer aldığı karmaşık bir yapıdır. Yine kırsal alanların sadece içinde yaşayan nüfusa iş ve yaşama ortamı sağlayan alanlar olarak tanımlanması doğru olmayıp, bu yerler ekolojik dengenin sağlandığı çok fonksiyonlu alanlardır. Kırsal alanlar ulusal ekonomiye uyum sağlama derecelerine göre üçe ayrılırlar. **Entegre kırsal alanlar;** şehir merkezlerine yakın, büyüyen bir nüfus potansiyeline sahip, tarımın arazi kullanımında anahtar rol oynamasına rağmen istihdamın sanayi ve hizmet sektöründe yoğunlaştığı alanlardır. **Orta derece kırsal alanlar;** ekonomisi tarım ve sanayi sektöründen oluşan, tarımsal müdahalelerin görüldüğü ve nispeten şehir merkezlerine uzak alanlardır. **Tam kırsal alanlar** ise çok düşük nüfus yoğunluğu, çoğunlukla çok düşük gelir ve ağırlıklı olarak tarımda istihdam edilen yaşlı bir nüfusla karakterize edilen alanlardır.

Kırsal alanları, kentsel alanlar dışında kalan mekânlar olarak tanımlamak mümkündür. Kırsal alanların kendine özgü özellikleri bulunmaktadır:

- Yaşam ortamı ve ekonomik faaliyetler önemli ölçüde doğal üretim kaynaklarının kullanım ve değerlendirilmesine bağlıdır.
- Ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişim süreci, kentsel alanlara göre daha yavaş işlemektedir.
- Teknolojik gelişmenin yaşama ve üretime yansıma oranı görece olarak gecikmelidir.
- Gelenek ve törelerin yaşam biçimini ve kurallarını etkileme gücü fazladır.
- Yaşam biçimi ve tüketim kalıbı görece gelenekseldir.
- İnsan ilişkilerinde yüz yüzelik yaygındır.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ve EUROSTAT'ın yaptığı kırsal alan tanımlamalarında nüfus yoğunluğu üzerinde durulmaktadır. OECD, kırsal alanları nüfus yoğunluğu kilometre kare başına 150, EUROSTAT ise 100 kişiden az olan yerler olarak tanımlamaktadır.

İlk kez Birleşmiş Milletler (BM) Örgütüncü tanımı yapılan “toplum kalkınması” tanımı, “kırsal kalkınma” olarak da kabul edilmektedir. Bu tanımda, toplumun niteliği kırsal olup olmadığı belirtilmeksizin konuya genel bir açıdan yaklaşıldığı görülmektedir. Bu tanıma göre **kırsal**

kalkınma; “küçük toplulukların içinde buldukları ekonomik, toplumsal ve kültürel koşulları iyileştirmek amacıyla giriştikleri çabaların devletin bu konudaki çabalarıyla birleştirilmesi, bu toplulukların ulusun tümüyle kaynaştırılması ve ulusal kalkınma çabalarına tam biçimde katkıda bulunmalarının sağlanması sürecidir”.

Gerek BM Örgütü ve DPT tarafından yapılan tanımlardan, gerekse değişik bilim adamları tarafından toplum kalkınmasına yönelik görüşlerden esinlenerek, **kırsal kalkınma**, “kırsal alanda yaşayan ve geçimini tarım sektöründen veya benzer kırsal mesleklerden sağlayan birey ve toplulukların, insanca yaşam koşullarına kavuşturulması için onlarda önce bu yönde bir gereksinme duygusu yaratmak, sonrada bu duygu yönünde çaba harcamaları için onlara maddi ve manevi açıdan tüm yardımların yapılması ile demokratik yoldan bu toplulukların kalkınmalarını sağlama savaşıdır” şeklinde tanımlanabilir.

2.1. Tarımın Çok Fonksiyonluluğu ve Kırsal Kalkınma

1992 yılında Rio Konferansında gündeme gelmiştir. Gündem 21’in 14. Bölümünde “planlama ve entegre programlama yapılırken tarımın çok fonksiyonlu rolü özellikle gıda güvenliği ve sürdürülebilir kalkınma konusu dikkate alınmalıdır” denmektedir. Daha sonra 1994 Uruguay Turu sonunda Dünya Ticaret Örgütü tarımda çok fonksiyonluluk kavramının üzerinde durmuştur. Yapılan Tarım Anlaşması'nda belirli tarım ürünlerinin serbest ticaretini geliştirmek için tasarlanmış kararlar yer almıştır. Bu kararlar, **pazara giriş, iç destek ve sübvansiyonlar** olmak üzere üç ana plan üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunun amacı, dünyada tarım piyasalarının bozulmasını önlemek, kaynakların optimum kullanımı, daha fazla ticaret ve daha hızlı büyüme sağlayabilmektir.

1998 yılında OECD Tarım Bakanları Komitesi'nde çok fonksiyonlu tarım hakkında şu ifadeler yer almıştır; "Gıda ve lif üretimi gibi temel fonksiyonunun ötesinde tarımsal faaliyetler kırsal peyzajı şekillendirebilir, toprak koruma gibi çevresel fayda sağlayabilir, yenilenebilir doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimini gerçekleştirebilir, biyolojik çeşitliliği koruyabilir ve birçok kırsal alanın sosyo-ekonomik devamlılığını sağlayabilir".

Böylelikle çok fonksiyonluluk kavramı sıkça kullanılmaya başlamıştır ve 1999 yılında yapılan GATT Tarım Anlaşmasında, AB, Japonya ve Güney Kore biyolojik çeşitlilik, gıda güvenliği, bölgesel peyzaj, kültürel mirasın korunması ve kırsal kalkınma konuları üzerinde durmuştur.

Aynı yıl Gıda ve Tarım Örgütü(FAO) yüzden fazla ülkenin de katılımıyla “Tarım ve Toprağın Çok Fonksiyonluluğu” adı altında bir konferans düzenlemiştir. Bu konferansın ardından ülkeler bu kavramın önemi daha fazla konuşmaya başlamış ve Norveç 2000 yılında benzer bir konferansla konuyu daha fazla açmıştır. Tarımın çok fonksiyonluluğu aşağıdaki başlıklar altın-da incelenebilir:

Ekonomik açıdan: Tarım piyasalarının artan küreselleşme karşısında birçok ülkenin yeterli bir tarım üssü olmaması ve uluslararası ticaretin aşırı bağımlı hale gelmesinden endişe duyulmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler için dünya pazarındaki önemli fiyat artışları, gıda güvenliğinde önemli bir tehlike oluşturmaktadır. Ülkeler güvenlik ve kalite için özel etiketleme sistemleri kullanmakta, tarım işletmeleri ve çiftçileri sübvansiyon ve doğrudan desteklemelerle organik tarıma yönlendirmek için adımlar atmışlardır.

Ekolojik açıdan: Tarım uygulamalarının çevreye olumlu ya da olumsuz etkileri olabilmektedir. Olumsuz etkilerin ortadan kaldırılması ve çevre kalitesinin korunması için hükümet politikaları oluşturulmaktadır. Bu kapsamda tarım arazilerinin, su kaynaklarının, doğal çevrenin, peyzaj alanlarının ve kültürel mirasın korunması sağlanmaya çalışılmaktadır.

Sosyo-Kültürel açıdan: Tarımla uğraşan kesimin yerinde kalkındırılması ve üretici tüketici dengesinin korunması öngörülmektedir. Kırsal alanda yaşam şartlarının iyileştirilmesi ve kalıcı kırsal toplulukların oluşturulması çok fonksiyonlu tarımın temel özelliklerindedir.

Çok fonksiyonluluk tarıma özgü olmadığı gibi, adının en fazla anıldığı sektördür. Bazı ülkeler kendi tarım politikalarının oluşturulması sürecinde bu konuyu çok önemsemiş ve yer vermiştir.